

УДК 002.53/.55:004.032.6

Розглядається специфіка формування консолідованого інформаційного продукту з історії бібліотечної справи Галичини

Ключові слова: історичне бібліотекознавство, консолідований інформаційний продукт

Рассматривается специфика формирования консолидированного информационного продукта по истории библиотечного дела Галичины

Ключевые слова: историческое библиотековедение, консолидированный информационный продукт

We consider the specifics of the formation of a consolidated product information on the history of libraries in Galicia

Keywords: historical librarianship, consolidated information product

КОНСОЛІДОВАНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОНТЕНТ З ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ ГАЛИЧИНИ

Н.Е. Кунанець

Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, доцент

Кафедра «Інформаційні системи та мережі»
заступник директора НТБ з наукової роботи
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Професорська, 1, м. Львів, Україна, 79058
Контактний тел.: (032)258-27-18, 063-783-22-75
E-mail: n_kunan@yahoo.com

Вступ

Галузь соціальних комунікацій сьогодні немислима без застосування інформаційних технологій і набирає особливої ваги. Набирають актуальності розвідки з історичного бібліотекознавства. Як засвідчило наше дослідження - інформаційні повідомлення з історії бібліотечної справи Галичини вирізняються надзвичайною розпорошеністю, спостерігаються яскраві тенденції до подання окремих публікацій, які переважно обмежуються описовістю діяльності окремих книгозбірень або певних напрямів їх роботи, залишаючи багато прогалів у висвітленні важливих проблем розвитку прогресивних і демократичних традицій в історії бібліотек, відсутність досліджень розгортання бібліотечної інфраструктури в окремі історичні періоди. Саме тому створення консолідованого інформаційного ресурсу було складним та довготривалим.

2. Стан дослідження проблеми

У низці праць відображається діяльність окремих бібліотек, типів чи мереж книгозбірень певних спілок, серед яких роботи О. Колосовської [1,2], П. Рогової [3] та Н. Кунанець [4,5]. Теоретичні засади досліджень з історичного бібліотекознавства містять праці багатьох дослідників, зокрема О. Онищенка [6] і Л. Дубровіної [7]. Разом з тим відсутні наукові праці, що консолідують інформацію про розвиток бібліотечної справи Галичини.

3. Постановка завдання

Мета даного дослідження - розглянути концептуальні засади формування консолідованих інформаційних ресурсів шляхом поєднання найновіших інформаційних технологій та традиційних методик подання інформації на прикладі укладання мультимедійного бібліографічного покажчика «Історія бібліотечної справи у Галичині».

4. Концептуальні засади створення консолідованого інформаційного ресурсу з історії бібліотечної справи Галичини

Формування консолідованого інформаційного ресурсу з історії бібліотечної справи Галичини процес тривалий, доволі ресурсоемнісний і базується на циклі документно-комунікаційних (або інформаційно-комунікативних) наук, що на думку Л. Дубровіної [8] поєднують на метарівні не лише бібліотекознавство, книгознавство, бібліографознавство та інформатику, але й джерелознавство, археографію, музеєзнавство та інші дисципліни, пов'язані з описом джерел. Це твердження цілком можна доповнити, оскільки сьогодні до цього процесу долучається консолідована інформація [9], галузь прикладних інформаційних технологій.

Формування інформаційного контенту бібліографічного покажчика відбувалося у декілька етапів, продуманість та обґрунтованість яких забезпечували ефективне проведення комплексного дослідження, результатом якого стала підготовка бібліографічного покажчика «Історія бібліотечної спра-

ви на західноукраїнських землях» у двох версіях - на паперовому носії та мультимедійного видання. Головна парадигма цього проекту полягала в необхідності охоплення інформаційного доробку за визначеною темою майже за весь період заснування та побутування бібліотечних установ Галичини з XIII ст. до 1939 року.

Перший, «Підготовчий» етап, полягав у :

- виборі та попередньому вивченні теми, визначені хронологічних рамок та географічних меж;
- складанні плану-проспекту бібліографічного покажчика;
- вироблення методологічних засад дослідження.

Другий, «Аналітичний» етап, передбачав вироблення певних алгоритмів щодо:

- пошуку інформації із задекларованої теми.
- загального інформаційного аналізу документів;
- визначення основних способів розкриття змісту документів;
- розроблення алгоритмів формування пізнавальних образів документів.

Третій, «Синтетичний» етап, полягав у структуруванні та класифікаційному поділі даних, отриманих на попередніх етапах::

- бібліографічному відборі літератури,
- аналітико-синтетичного опрацюванні первинних документів,
- складанні пізнавальних образів документів;
- формулюванні загальних вимоги до класифікаційної схеми пізнавальних образів документів;
- класифікаційному поділі пізнавальних образів документів.

Четвертий, «Заключний» етап роботи над покажчиком надзвичайно відповідальний і забезпечує:

- формування бази даних покажчика;
- укладання довідкового апарату бібліографічного покажчика;
- редагування бібліографічних записів, що подають пізнавальні образи документів;
- формування мультимедійного контенту електронного видання покажчика.

Відсутність аналогів такого дослідження на теренах України змусило до застосування інноваційних методик проведення дослідження, які базувалися на парадигмі формування низки організаційних заходів забезпечення ефективного дослідницького процесу. Передумовою було обрання базовим структурним підрозділом для розгортання наукової роботи – невеличкого структурного підрозділу - відділу бібліотекознавства Львівської національної наукової бібліотеки ім.В.Стефаника, насиченість навантаження на кадровий потенціал якого стала б перешкодою для дотримання термінів у її проведенні. Було прийняте правильне організаційне рішення - створення творчої наукової групи, до складу якої входили співробітники різних відділів, зокрема бібліотекознавства, обслуговування читачів, україніки та наукової бібліографії.

Наступним вагомим кроком, що сприяв підвищенню ефективності дослідження – окреслення кола інформаційних джерел. Таким чином членами творчої наукової групи здійснювався суцільний перегляд величезної кількості періодичних видань, що виходили друком на теренах Галичини до 1939 року, а також сучасних публікацій, що висвітлювали окремі питання

історії бібліотечної справи на західноукраїнських землях, а також Інтернет контенту.

4.1. Алгоритми створення паперової версії

Перший етап дослідження відбувався у період становлення тематики історичного бібліотекознавства України. Вивчалися теоретичні публікації, які стосувалися історичного бібліотекознавства, шляхів розвитку. Вдалося віднайти вільну інформаційну нішу – відсутність консолідованого ресурсу з історії бібліотечної справи Галичини. Консолідація інформації про бібліотеки, що діяли на теренах Галичини, в контексті історії бібліотечної справи України, оприлюднення, введення в культурний й науковий обігу є сьогодні актуальним завданням українського історичного бібліотекознавства.

Зосереджувалися на виробленні методичних засад, які застосовуються в історичних бібліотекознавчих дослідженнях. Методика дослідження базувалася на загальнонаукових методах. Застосовувалися методологічні засади, притаманні суміжним галузям знання, які ґрунтуються на принципах історизму та наукової об'єктивності [10], зокрема такі як історико-порівняльний, хронологічний, конкретно-історичний, історико-книгознавчий. Поряд з цим використовували методи видового та інформаційного аналізу документів; бібліографічної реконструкції та книгознавчого аналізу фондів бібліотек, класифікаційного аналізу об'єктів і суб'єктів бібліотечної діяльності, реконструкції історії книжкових фондів та бібліотечних зібрань [11]. При формуванні інформаційного продукту застосовували аналітико-синтетичний інформаційний, джерелознавчий та контент-аналіз первинних документів тощо [12]. Причому контент-аналіз публікацій у засобах масової інформації базувався на парадигматичному підході, який полягав у вивченні певних складових текстів, які розкривають розвиток суб'єктів дослідження, причини виникнення, основні проблеми у діяльності, шляхи вирішення.

Методика дослідження удосконалювалася впродовж всього періоду роботи над бібліографічним покажчиком. Це надало можливість простежити генезис проблем бібліотечної діяльності Галичини та здійснити типологічний розподіл бібліотек. Поряд з цим застосування методу моделювання забезпечило створення інформаційно-бібліографічної моделі розвитку бібліотечного процесу у Галичині.

Застосування історико-культурологічного та історіософського підходів дало змогу врахувати соціокультурний контекст бібліотечної історії краю, особливості традицій, системи цінностей, виявити особливості діяльності суб'єктів.

Впродовж другого етапу дослідження відбувався пошук неструктурованої документної інформації: інформації в документах, самих документів, добуття метаданих з документів, тексту, зображень, відео та звуку у локальних реляційних базах даних, у гіпертекстових базах даних таких, як Інтернет та локальних інтранет.

На цьому етапі склали перелік слів, які найповніше відображали досліджувану проблему, і містив 15 словосполучень. Тезаурус було складено на декількох мовах, для пошуку серед вітчизняних та іншомовних джерел

інформації. Робота над тезаурусом велась впродовж всього періоду дослідження, і при виявленні нових термінів, їх включали у тезаурус. Найприйнятнішою виявилась структура тезаурусу у вигляді семантичних зрізів. У цьому випадку для кожного основного терміну окремо вибудовувалась таблиця для супутніх та шумових слів. Тобто дослідник отримував тезаурус, який розширювався і модифікувався в ході пошуку.

Використовувалась низка методів інформаційного пошуку, адаптованих до особливостей створення інформаційного контенту бібліографічного покажчика.

Застосування цих методів слугувало визначенню кола джерел, які включалися у дослідження та деякій формалізації пошуку публікацій за темою дослідження.

В процесі роботи над покажчиком використовувалися алгоритми як одночасного інформаційного пошуку (parallel information retrieval), так і розподіленого інформаційного пошуку (distributed information retrieval), коло ж джерел пошуку постійно розширювалося.

Розглядалося питання подання даних у інформаційному ресурсі, формування пошукового образу документа. Пошукові образи документа склалися на основі MARC-формату представлення бібліографічних записів, де елементи запису розподілені за "полями" і кожному надані ідентифікатори (розпізнавальні позначки), відповідно до яких комп'ютер розпізнає, записує і зберігає інформацію.

Було розроблено достатньо раціональний на нашу думку метод організації технологічного процесу підготовки інформаційного продукту, який забезпечував:

- уніфікацію подання бібліографічних даних;
- централізоване відображення відомостей у БД;

постійне удосконалення структури БД, усунення помилок, які було допущено при формуванні пошукового образу документа.

Слід зазначити, що аналітико-синтетичне опрацювання документів не обмежувалося здійсненням аналізу і синтезу. Йому притаманне також використання методу абстрагування, який допомагав виділити основні ознаки документа, відкинути другорядні. Метод узагальнення забезпечував згортання інформації, яку містить первинний документ, передбачав застосування способів перетворення великих обсягів інформації у компактнішу, але інформаційномістку форму. Саме це відбувалося на третьому етапі дослідження.

Тоді ж здійснювалася систематизація відібраних матеріалів, розроблялася схема бібліографічного покажчика, яка характеризується логічною послідовністю

та підпорядкованістю понять. Систематизація пошукових образів документів здійснювалася на основі поданої нижче схеми, яка була не лише ядром лінгвістичного забезпечення БД, а й основою для розподілу документів за розділами.

Класифікаційний ряд структури покажчика містить розділи, що включають велику кількість рубрик. Інформаційні зв'язки між ними забезпечуються ієрархічною підпорядкованістю і специфікою розділів. Структура покажчика дозволяє вводити до нього нові рубрики або виключати ті, що не використовуються, без порушення порядку класифікації.

Для структурування записів використовувався умовний індекс рубрики покажчика, який поступово поглиблювався і удосконалювався.

На особливостях четвертого етапу дослідження передбачається зосередитися у наступних публікаціях.

Висновки

Незважаючи на достатньо тривалий установчий період творчому колективу вдалося сформувати надзвичайно інформативний та актуальний консолідований інформаційний продукт із поєднанням традиційних та новітніх інформаційних технологій.

Створений інформаційний продукт - цінний консолідований ресурс, що подає історію розвитку бібліотечного середовища Галичини, становлення наукових засад бібліотекознавства, основне завдання якого - введення в науковий обіг та доведення до широкого загалу відомостей про досягнення у бібліотечній галузі в Галичині.

Застосування різнопланових алгоритмів інформаційного пошуку сприяло чіткому відбору джерел для здійснення пошуку та його формалізації.

Застосування технологій аналітико-синтетичного опрацювання першоджерел забезпечило створення достатньо досконалих пошукових образів всього масиву документів, відібраних за темою дослідження.

Розроблена та використана схема класифікації дозволила подати всі пошукові образи документів у чіткій ієрархічній системі.

Використання інформаційних технологій консолідованої інформації при створенні даного інформаційного продукту дозволяє здійснювати високоякісний пошук, сортування, вибірку, порівняння інформації; збереження й опрацювання великої кількості інформації за рахунок наявності множини аналітичних процедур.

Література

1. Колосовська О. Бібліотека Народного Дому: з історії формування фондів [Текст] / О. Колосовська // Записки Львівської наук. б-ки ім. В. Стефаніка: Зб. наук. праць / НАН України, Львівська наук. б-ка ім. В. Стефаніка. – Вип. 9/10. – Львів, 2002. – С.114–134.
2. Kolosowska O. Biblioteka "Narodnego Domu" we Lwowie: tworzenie zespołów i organizacja działalności / Kolosowska O. // Kraków–Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku / Pod. red. J. Jarowieckiego. – T. VI. Cz. 1. – Kraków: Wyd-wo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2003. – S. 180–189.
3. Рогова П. Педагогічні бібліотеки України (II пол. XIX ст. – 20 – ті рр. XX ст.): Автореферат дис. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спец. 07.00.08 [Текст] / Рогова Павла Іванівна; НБУВ. – К., 2004. – 20 с.

4. Кунанець Н. Науково-педагогічні бібліотеки Львова наприкінці XIX - на початку XX ст. (За матеріалами періодичних видань) [Текст] / Наталія Кунанець // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. десятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 31 жовт.-1 листоп. 2008 р. / НАН України. ЛНБ ім. В.Стефаніка. Відділення «НДЦ періодики»; за ред. М.М.Романюка.-Львів, 2008.- С.290-294.
5. Кунанець Н.Е. Наукові бібліотеки Львова (1784–1939) Особливості становлення і розвитку, формування фондів та колекцій: Монографія [Текст] / Н.Е. Кунанець.-Львів, 2010.-230 с.
6. Онищенко О. Наукове освоєння тисячолітньої літописної та книжної спадщини (в НАН України та НБУВ) [Текст] / О. Онищенко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2000. – Вип. 3. – С. 6–13.
7. Дубровіна Л.А. Бібліотечна справа в Україні наприкінці XIX – у 10-х роках XX ст.: стан і основні напрями дослідження [Текст] / Л.А. Дубровіна, О.С. Онищенко// Бібліотечний вісник. – 2005. – № 2. – С. 3-13.
8. Дубровіна Л. Историко-культурные фонды библиотек как объект междисциплинарных исследований: роль библиотек в развитии общества [Текст] / Л. Дубровина, М. Слободяник // Междунар. науч. конф.: Тез. докл. и сообщ. – К., 1989. – Вып. 1. – С. 33–35.
9. Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/6897>
10. Абрамов К. Методологические проблемы истории библиотечного дела [Текст]: лекция по курсу «История библиотечного дела в СССР» для студентов библ. ф-тов / К. Абрамов, М-во культуры РСФСР, МГИК. – М., 1975.- 175 с.
11. Дубровіна Л. Методологічні засади історичних досліджень в бібліотекознавстві та документознавстві: базові принципи і поняття [Текст] / Дубровіна Л. // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 1. – С. 22-29.
12. Теория и методика историографических и источниковедческих исследований [Текст]. – Днепропетровск, 1989.-135 с.

Досліджена можливість створення й використання програми захисту інформації й розмежування прав доступу при експлуатації апаратно-програмного комплексу <ДОСТУП>

Ключові слова: *система автоматизації, захист інформації, права доступу*

Исследована возможность создания и использования программы защиты информации и разграничения прав доступа при эксплуатации аппаратно-програмного комплекса <ДОСТУП>

Ключевые слова: *система автоматизации, защита информации, права доступа*

The opportunity of creation and use of the program of protection of the information and differentiation of access rights is investigated at operation of a hardware-software complex <ACCESS>

Keywords: *system of automation, protection of the information, access right*

УДК 311.216:681.3.06

ЗАЩИТА ИНФОРМАЦИИ И СОБЛЮДЕНИЕ ПРАВ ДОСТУПА В АППАРАТНО-ПРОГРАММНОМ КОМПЛЕКСЕ <ДОСТУП>

А.И. Чиж
 Старший научный сотрудник
 Научно-исследовательского отдела
 информационно-аналитического моделирования
 Научно-исследовательский и
 проектно-конструкторский институт «Искра»
 ул. Звейнека, 145 с, г. Луганск, Украина, 91033
 Контактный тел.: (0642) 71-75-92, (0642) 55-35-84
 E-mail: official@iskra.lugansk.ua, iskra_nipki@mail.ru

Введение

При разработке систем автоматизации контроля и учета использования рабочего времени на предприятии, возник вопрос о соблюдении конфиденциальности полученной информации, так как несанкционированный доступ к хранящимся данным может привести к злонамеренному их искажению и изменению количества отработанного времени работником.

2 Актуальность исследований

Для повышения эффективности и качества труда, а также уменьшения времени на непроизводительные затраты, была поставлена задача создать систему фиксации времени прихода-ухода на работу (с работой), уход-приход на перерыв, фиксация звонков на телефон, городской и междугородний (номер абонента, время разговора). По завершению отчетного периода